

Göç ve Çocuk Suçluluğu

- Rüstem ERKAN*
- M. Yüksel ERDOĞDU**

Özet

Son yıllarda çocuk ve suç kavramlarının birlikte anılması aslında sosyal bir sorunun varlığını gündeme getirmektedir. Bu nedenle suç işleyen çocuktan öte, çocuğun suç işlemesine neden olan sosyo-psikolojik faktörlerin üzerinde durulup incelenmesi gerekmektedir. Bu araştırmada suç işleyen çocuklar içerisinde seçilen örneklem grubu ile suç işlemeyen çocuklar arasından seçilen örneklem grubunun aile ilişkileri ve saldırganlık davranışları karşılaştırılarak, göç ile çocuk suçluluğu arasındaki ilişkinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Kullanılan “Aile Değerlendirme Ölçeği” ve “Saldırganlık Ölçeği”ne göre suç işleyen çocukların, suç işlemeyen çocuklara göre daha saldırgan eğilimlere sahip oldukları ve suç işleyen çocukların suç işlemeyen çocuklara göre aile ilişkilerini daha sağlıklı algıladıkları tespit edilmiştir. Araştırmada çıkan en önemli sonuç ise, çocukların gerek saldırgan davranışlar göstermesinde, gerekse suça yönelmesinde en temel nedenin son yıllarda ailelerin kırsal kesimden kente göç etmiş olmasıdır.

Anahtar Kelimeler: çocuk suçluluğu, göç, saldırgan davranış, sokak çocukları.

Abstract

In the recent years, usage of the terms child and crime together in a sentence indicates existence of a social problem. For this reason socio-psychological factors that direct children to crime has to be analyzed, rather than “Juvenile Delinquency”. In this study we aimed to make firm socio-demographic characteristics that direct children to commit a crime. We compare the family relations and aggressive behaviours of two sample groups to find the connections between migration and Juvenile Delinquency. One of the groups was selected among children who had committed a crime and other was selected among children who never had committed a crime. At the end of the study we found that children who had committed a crime have more aggressive behaviours than other group and we proved that their family relations are also unhealthy relative to the crime committed group using “Family Evaluation Scale and Aggressiveness Scale”. The most important outcome of this study is that migration of the families from rural to urban areas in the last few years is the main reason of the aggressive behaviours of children and their being directed to crime.

Keywords: juvenile delinquency, migration, aggressive behaviour, homeless children

* Yrd. Doç. Dr., Dicle Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi.

** Öğretim Görevlisi, Dicle Üniversitesi, Psikoloji Bölümü.

GİRİŞ

Suç, tarihin ilk çağlarından itibaren toplumların korku ile karışık ilgilerini yönelttikleri, toplumsal bir sorun olarak algılanmıştır. İnsanlık tarihinin her döneminde var olduğu ve bundan sonra da var olacağı için suç, evrensel bir olgu olarak kabul edilir.

Suç; biyoloji, psikiyatri, din, hukuk ve sosyoloji gibi farklı disiplinler tarafından çeşitli şekillerde tanımlanmaktadır. Suç olgusunun birden fazla disiplin tarafından bir inceleme konusu olarak ele alınması, suçlulukla ilgili çok sayıda yaklaşım biçiminin oluşmasına neden olmuştur. Suç tanımları ve kategorileştirmeleri ile ilgili zengin literatürün varlığının diğer bir nedeni de yargı sistemlerindeki farklılıklar, belirli davranışların kültürel yorumlamaları ile sosyal ve ekonomik koşullar gibi faktörlerin varlığıdır (Kiedrowski,1998).

Suçluluk olgusu üzerine yapılan ilk bilimsel araştırmaların daha çok bireyi temele alarak suça neden olabilecek biyolojik ve fizyolojik faktörler üzerinde durdukları görülmektedir. Suçluluk olgusu üzerine yapılan çalışmalarda giderek bireyin toplumsal çevresi öne çıkmaya başlamıştır. Bir sosyal sorun olan suçun, büyük ölçüde toplumsal yapı ile ilişkili olduğu kabul edilmekle birlikte, bu sosyal sorunun niteliği ve yoğunluk düzeyi toplumdan topluma değişkenlik göstermektedir. Günümüzde gelişmiş ülkelerle, az gelişmiş ülkelerde gerek suç türleri gerekse bu suçların yoğunlukları farklılık göstermektedir. Aynı zamanda bir ülkenin sınırları içerisindeki bölgeler arasında da bu farklılıklar gözlenebilmektedir. Örneğin Türkiye’de bölgeler bazında suç faktörleri ve suçluların profili değişkenlik göstermektedir. Kısaca suç evrensel bir olgu olmakla birlikte, suça neden olan faktörler ve suç türleri, ancak sorunun ortaya çıktığı yerel koşullar dikkate alınarak açıklanabilir.

Suç kavramı ile ilgili araştırmalara bir bütün olarak bakıldığında, önemle üzerinde durulan iki kavram olduğu görülür. Birincisi suçu önlemeye yönelik tedbir ve erken tanı çabaları, ikincisi suçun ortaya çıkışındaki ilk belirtilerin çocuklukta görüldüğü düşüncesiyle, çocuk suçluluğu araştırmalarıdır. Bu araştırmalarda suçun ortaya çıkışı, gelişmesi ve önlenmesi için alınması gereken tedbirlerin tanımlanması amaçlanmaktadır (Hancı,1999).

Çocuk suçluluğuna neden olan faktörler üzerinde yapılan çalışmaların genel olarak üç grupta toplandığı görülmektedir. Bunlar suçu biyolojik, psikolojik ve

sosyolojik temelde açıklayan yaklaşımlardır. Biyolojik yaklaşımlar yasaları ihlal eden çocukların suç nedenlerini kalıtsal özelliklerle ilişkilendirirken, psikolojik yaklaşımlar, temelde sapsmış bireyin psikolojik patolojisi ile sosyolojik teoriler ise sosyal yapı ile açıklamaya çalışırlar(Gibbons,1970).

1.Kavramsal ve Kuramsal Çerçeve

1.1. Suç Olgusunun Tanımlanması

Suç insanoğlunun ilk tarihinden günümüze dek sürekli var olagelen bir sorundur. Toplum, doğa ve birey üçlüsü içerisinde ortaya çıkmaktadır. Bireyler birbirleriyle ilişkide bulunarak toplumsal grupları, toplumsal gruplar da birleşerek toplumu oluşturur. Toplum, sürekli değişen bir yapıdır. Toplum oluşturulan bireyler de bu değişimin içerisinde yer almaktadır. Ancak toplumdaki değişimlerin hızıyla bireyin değişim hızı her zaman aynı değildir. Bireyler her zaman değişen koşullara kolaylıkla ayak uyduramazlar. Aradaki dengesizlik çeşitli sorunların kaynağını oluşturur. Bu sorunların en önemlilerinden biri de suç ve suçluluk olgusudur.

Toplumsal yaşamın temel koşullarından biri düzendir. Toplumda düzen, toplumsal norm ve kurallara uyulmasına bağlıdır. Ancak tarihin hiçbir döneminde ve dünyanın hiçbir yerinde kurallara tamamen uyulan bir toplum görülmemiştir. Genellikle uyulması gereken toplumsal kurallar dönemden döneme, toplumdan topluma, kültürden kültüre farklılık göstermesine rağmen bu kurallara uymayan davranışlara ‘suç ya da sapskın davranış’ denilmektedir.

“Sapskın davranış, yaygın olarak benimsenen normları çiğneyen eylemlere göndermede bulunur. Sapskın diye görülecek davranış, dönemden döneme ya da yerden yere değişiklikler gösterir; bir kültürel ortamdaki ‘olağan’ davranış bir başkasında sapskınlık diye görülebilir. Biçimsel olsun olmasın, dayatmalar, toplumsal normları güçlendirmek için kullanılırlar. Yasalar, hükümetler tarafından tanımlanan ve uygulanan normlardır; suçlar, bu yasaların izin vermediği eylemlerdir” (Giddens, 2000: 220).

1.2. Çocuk Suçluluğu

Çocuk suçluluğu ile ilgili hemen tüm araştırmacıların tanımlamaları içerisindeki ortak değerlendirmeleri, suç davranışı sergileyen çocuğun, suça itilmiş çocuk olarak kabul edilmesidir. Suçluluk üzerine yapılan ta-

nımlamalar, temelde çocuk suçluluğunu da kapsamaktadır. Ancak çocuk suçluluğu kavramı bu genel tanımlamaları yaş faktörü ile sınırlandırmaktadır.

Çocuk Hakları Sözleşmesinin 1. Maddesine göre 'daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, 18 yaşına kadar her insan çocuk sayılır'. Bu genel tanımlamadan hareketle 18 yaşını doldurmamış her birey yasalarda suç sayılan bir eylemi gerçekleştirdiği zaman çocuk suçu sayılabilir.

Çocuk suçluluğu üzerine yapılan çalışmalarda, genelde çocuk suçluluğu kavramını tanımlamaktan çok, çocuğu suça iten faktörler üzerinde yoğunlaşıldığı görülmektedir. Bu çalışmalarda çocuk suçluluğunun nedenleri ile ilgili çalışmalar genel olarak üç ana grupta toplanabilir: Biyolojik, psikolojik ve sosyolojik yaklaşımlar. Biyolojik yaklaşımlar, yasaları ihlal eden çocukların kalıtsal olarak bozukluğu olan, endokrin dengesizliği bulunan ve beyin patolojisi olan kişiler olduklarını savunurlar. Psikolojik yaklaşımların üzerinde durduğu temel konu ise, sapmış bireyin psikolojik patolojisidir. Son olarak, sosyolojik teoriler ise, suçlu oranlarındaki değişimleri sosyal yapı ile açıklamaya çalışırlar. Yetişkin suçluluğunda olduğu gibi çocuk suçluluğunda da suçun nedenleri ile ilgili en sistematik açıklamalar sosyolojik teorilerle getirilmiştir. Sosyolojik bakış açısından, suçlu olmayan uyum formlarından sadece özde ayrılan sapmış davranış, sosyal çevrenin ürünüdür. Psikolojik ve biyolojik teorilerden farklı bir bakış açısıyla sosyolojik teoriler dikkatlerini sosyal yapıya yoğunlaştırırlar. Örneğin, aile yapısının, aile içi ilişkilerin çocuk suçluluğunda önemli yer tuttuğu tartışılır. Bu teorilere göre değişik sosyal faktörlerin etkisi farklı sapmış davranış biçimlerine göre değişir (İçli, 2004: 337).

Araştırmalarda suçlu çocukların ailelerinde aşağıdaki koşullardan birine veya birkaçına rastlanmıştır (Sutherland ve Cressey'den aktaran İçli, 2004: 339):

1. Ailenin diğer üyelerinden biri veya birkaçının suçlu veya alkolik olmaları,
2. Boşanma, ölüm veya terk nedeniyle ebeveynlerden biri veya her ikisinin de yokluğu,
3. İhmal, körlük veya bunun gibi fiziksel bir özür veya hastalık nedeniyle ebeveyn kontrolünün eksikliği,
4. Evin çok kalabalık olması, aşırı baskı, kıskançlık, ihmal veya ebeveynlerden birinin aşırı hakimiyeti,
5. İşsizlik, yetersiz gelir gibi ekonomik baskılar ve anenin ev dışında çalışması,

1.3. Göç ve Çocuk Suçluluğu

Çocuğun suç işlemesine etki eden ve literatürde yer alan bu faktörlerin yanı sıra ülkemiz açısından iç göçün mutlaka ele alınması gerekmektedir. Bu konunun göç sürecindeki ailenin yoksullaşması olarak görülerek yoksulluk ve diğerlerinin içinde yer aldığı belirtilir. Ancak içinde yaşadığımız günlerde bu etmenin açık açık ele alınması gerekmektedir. Çünkü göç hem etkileyen hem de etkilenen bir süreçtir. Göçü kendi başına bırakırsanız her şeyi etkiler ya da etkileme gücü etkilendiklerinden fazladır. Ama göçe bir şekil verirsiniz o zaman olumsuz olarak etkileyeceği işsizlik, yoksulluk, çocuğun eğitim sisteminden kopması gibi pek çok duruma müdahale edilebilecektir. Burada da uyum, kentsel yapılarla ilişkiler, iş bulma ve diğer pek çok konu ortaya çıkmakla birlikte etkileri daha çözümlenir olarak görülebilir (Küçükkaraca, 2001:356).

1.4. Göç Olgusunun Tanımlanması

Genel anlamda göç, insanların belirli bir zaman boyutu içinde bir yerleşim alanından başka bir yerleşim alanına genellikle sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi nedenlerle geçişi olarak tanımlanır. Göçler, içgöçler (internal migration) ve dış göçler (external migration) olmak üzere iki şekilde gerçekleşmektedir. İçgöçler ülke içerisinde yerleşim birimleri arasında sürekli yerleşmek amacıyla yapılan yer değiştirmelerdir. Bir başka deyişle, içgöç belli bir zaman dilimi içinde belli bir yerleşme alanında yaşayanların kendi iradeleriyle yaşam yerlerini söz konusu yerleşme alanının dışına taşıyanların miktarı olarak tanımlanmaktadır. Dış göçler ise, uzun süre kalmak, çalışmak ve yerleşmek için bir ülkeden diğerine yapılan nüfus hareketleridir (Özer, 2004: 11).

Bu tanımda da görüldüğü gibi göç olgusunun içinde üç temel konu vardır: "Sınırlar", "devamlılık" ve "itici-çekici" etkenler... Bunlar da göstermektedir ki göç, tanımı içinde anılan bu boyutları -zaman ve mekan, neden ve sonuç unsurları- ile durağan bir olgu olmaktan çok dinamik bir olgudur ve tek nedenli olarak da açıklanamaz (İçduygu ve Ünal, 1998:38). Nitekim Kuzey Amerika'daki (özellikle Kanada'daki) sosyoloji literatüründe de ortak vurgu, göçün çok nedenli ve karmaşık olduğudur (Teevan, & Hewitt, 1998:433).

Kısaca, göç tanımında temel olarak mesafe ve zaman boyutu bulunmakta, bazen de göç hareketinin kalıcı olup olmadığı da göz önüne alınmaktadır. Bu anlamda sözelimi kente yapılan göçler, üç aşamada değerlendirilebilirler: Kente gidiş aşaması, kente geliş-gidiş dönemi ve kente temelli yerleşme aşaması (Kartal, 1978:35-36). Bu sınıflandırma, göç sonrası uyum sürecine ilişkin sosyolojik tahliller için somut bir olgu oluşturma bakımından dikkate değerdir. Çünkü göçün salt demografik boyutuyla analizi; göç ve iç göç sorunsalının temelinde yer alan toplumsal süreçleri gölgelemekte göç ve göç olgusunun hangi yönüyle çözümlenmesi gerektiği gerçeğini ortaya koymamaktadır.

1.4.1. Göç Türleri

Göç olgusunu tanımlarken dikkat etmemiz gereken bir diğer nokta da göç türlerinin sınıflandırılması ve bu sınıflandırmaya dayanak olan temel etkenlerin göçü etkileme gücüdür. Fichter'in (Fichter, 1990: 142) belirlemesi ile bireyin tercihi dikkate alınarak göçleri "gönüllü göçler" ve "zorunlu göçler" olarak iki gruba ayırmak mümkündür. Gönüllü göç, insanların kendi istekleri ve beklentileri doğrultusunda, bir kentten diğerine ya da bölgeye olan yer değiştirmelerdir (Özkalp, 1990: 211). Gönüllü göçün özelliği bireyin isteğine bağlı olmasıdır; fakat bu isteği yaratan, genellikle göç edilen yerdeki ekonomik ve sosyal koşulların zorlamasıdır.

Zorunlu göç ise, bireylerin özgün yaşam alanından (habitatından) zorunlu ve elinde olmayan nedenlerle kopmak durumunda bırakılmasıdır (Gürel, 2001: 141). Başka bir deyişle zorunlu göç, bireylerin iradesi dışında çeşitli kuvvetlerin etkisi ve zorlaması sonucunda gerçekleşmektedir. Örneğin devletin çeşitli sosyal, ekonomik, güvenlik ve benzeri konularda aldığı kararların yerine getirilmesi aşamasında nüfusta oluşturulan hareketlilik zorunlu göçü oluşturmaktadır (Akkaya, 1979: 23). Zorunlu göç, bireyin iradesi dışında gerçekleştiği için, bireyin üzerindeki sosyo-psikolojik etkisi gönüllü göçten temelde ayrılmaktadır.

Türkiye'de göçlerin büyük oranını gönüllü göç grubu oluşturmaktadır. Bu göçler, genellikle kırsal alandan kentlere ve küçük kentlerden büyük kentlere doğrudur. Fakat, GAP Bölgesinde göç olgusuna baktığımızda gönüllü göçler kadar zorunlu göç olgusu ile de karşılaşmaktayız. Bunun nedeni bölgenin yaklaşık 20

yıldır yaşadığı terör ortamı ve GAP projesi çerçevesinde yürütülen baraj yapımları nedeni ile meydana gelen zorunlu yer değiştirmelerdir (Erkan, 2002:171). Yukarıda anılan nedenlerden dolayı zorunlu göçün en yoğun yaşandığı yerleşim birimlerinden birisi de Diyarbakır'dır.

1.5. Sokak Çocukları ve Suç

Sokak çocukları olgusu son yıllarda Türkiye'nin gündemine yerleşmiş ve önemli bir ilgi odağı haline gelmiştir. Ülkemizin özellikle büyük kentlerinin ayrılmaz bir parçası olan sokak çocuklarına, göçlerin, ekonomik zorlukların, işsizlik ve yoksulluğun yaşandığı tüm dünya kentlerinde rastlanmaktadır. Bugün dünyada 150 milyon civarında çocuk tek başına veya ailesiyle birlikte yaşam savaşı vermekte, çocukluğunu yaşamamakta ve yetişkinliğe nitelikli iş gücü olarak hazırlanamamaktadır. Soruna müdahalede geç kalınması ve /veya içinde buldukları toplumun ve hedef olarak seçtikleri çocukların gerçekliğiyle bağdaşmayan proje girişimleri çocukların sayısının artmasına ve sorunların niteliğinin değişmesine yol açmıştır. Sokak çocukları sorununun en yoğun yaşandığı Brezilya'da toplum, önceleri iyi nitelikli ve insancıl projelerle bu çocukları korumaya çalışırken, bugün artık çabalarını çocuklardan kendini korumaya yöneltmiştir (Atauz, 2001: 165).

Sokakta çalışan çocuklar risk grubunu oluşturmaktadır. Risk altında çocuklar değerlendirmesinde en önemli etken, çocukluk dönemlerinde yaşlarına uygun olmayan, tehlike ve riskleri içeren bir yaşam içerisinde olmalarıdır. Her çocuğun doğal hakkı olan yaşına uygun bir yaşam ortamının bu çocuklarda gerçekleşmediği gözlenmektedir. Günümüzde sokak çocukları ya da sokakta çalışan çocuklar suçun potansiyel grubunu oluşturmaktadırlar.

Güneydoğudaki terörün ve yoksulluğun yoğun olduğu kırsal alanlardan Güneydoğu Anadolu Bölgesinin kentlerine ve Türkiye'nin diğer büyük kentlerine göç son yıllarda en büyük sosyal sorunlardan birisi olmuştur. Büyük kentlerde giderek örgütlü hale gelen ve ülke gündemini belirlemeye başlayan hırsızlık, gasp ve kap-kaç gibi suçlardaki artışı büyük ölçüde Doğudan göç etmiş bu çocuklardan beslenmektedir.

1.6. Sokak Çocuklarının Kavramsallaştırılması

Sokak Çocuklarını tanımlamaya ilişkin pek çok çalışma yapılmış ancak herkesin üzerinde tam olarak anlaşıldığı bir tanıma ulaşmak mümkün olmamıştır. Bu girişimlerden ilki UNICEF'in Çalışan Çocuklar ve Sokak Çocuklarının Sömürüsü isimli dokümanında (Doküman sayısı: E/IFEF/1986/CR.3) yer alan gelişmekte olan ülkelerin sokaklarındaki çocuklar, sahip oldukları aile desteğine göre üç kategoriye ayrılmaktadır:

1. Aileleriyle ilişkisi sürekli olan çocuklar;

Yoksul kesimden ailelerin karşılaştıkları gündelik güçlüklerle karşı, çocukların çoğunluğu aileleriyle aynı evde yaşarlar, günlerini sokakta çalışarak geçirdikleri halde ailenin denetimi ve korunması altındadırlar.

2. Aileleriyle zaman zaman ilişki kuran çocuklar;

Çocukların aile bağları zayıflasa da tümüyle kopmamıştır. Gününü sokakta çalışarak ya da sadece dolaşarak geçiren ancak genellikle akşam evine dönen çocuklar 'sokaktaki çocuklar' olarak tanımlanırlar.

3. Aile desteğinden tümüyle yoksun olanlar;

Ailelerden atılan ya da kaçan bu çocuklar, günün 24 saatini sokaklarda geçirmekte ve tek başlarına yaşam mücadelesi vermektedir.

Bu açıklamaların ışığında sokak çocuğu kavramını şöyle tanımlayabiliriz: Sokak çocuğu 'yaşamı ve yaşam kaynakları için sokağı kendine mesken haline getirmiş olan, sorunlu yetişkinlerin gözetiminden ve yönlendirmesinden yoksun olan, henüz yetişkinliğe ulaşmamış, herhangi bir kız ya da erkek çocuk' olarak tanımlanmaktadır (UNICEF, 1986:2).

1990'lı yıllara gelindiğinde sokak çocukları tanımlaması, çeşitli ülkelerde yapılan araştırmaların ve çalışmaların birikimiyle daha genel iki kategori içinde tanımlandı: 'Sokaktaki Çocuklar' ve 'Sokağın Çocukları'.

Sokaktaki çocuklar genellikle, okul giderlerini ve cep harçlıklarını çıkarmak, ailelerinin geçimine katkıda bulunmak, bazı durumlarda tek başına evi geçindirmek için sokakta çalışan çocuklardır. Bu çocukların çoğu aile desteği ve denetimine sahiptirler ve günlerini sokaklarda çalışarak geçirdikleri halde geceleri evlerine dönerler ve kazandıkları paranın çoğunu ailelerine verirler. Ülkeden ülkeye, şehirden şehre de-

ğişmekle birlikte, sokakta görülen çocukların çoğu bu gruptandır ve yine çoğunluğu erkektir.

1.7. Psikolojide Saldırgan Davranış Kavramının Tanımlanması

Bireyin içinde yaşadığı toplumda sağlıklı ve sosyal bir etkileşim örüntüsüne sahip olması beklenir. Özellikle kişiler arası ilişkilerde ve etkileşimde belirli davranış örüntüleri vardır. Bu davranış örüntülerinin bir ucunda çekingenlik; diğer ucunda saldırganlık ve ortada atılganlık davranış örüntüleri söz konusudur.

"Çekingenlik"; bireyin duygu, inanç, düşünce gibi kendine özgü unsurları yansıtmada yetersiz olması, hakları başkalarınca çiğnenince buna karşı koyamaması ve kendini savunamaması olarak, "saldırganlık" ise düşüncelerini ve inançlarını genellikle dürüst olmayan uygunsuz yollarla ve diğer bireylerin haklarını çiğneyerek ifade etme biçimidir. Bu iki davranış da toplumca onaylanmayan davranış biçimleridir. Bu açıdan bakıldığında çekingen ve saldırgan davranışlar uyumsuz davranışlar kapsamına girmektedir. İnsan ya da herhangi bir nesneyi tahrip etme, incitme ile sonuçlanan, birbiri ardına tekrarlanan davranışlar olarak tanımlanan saldırgan davranışlar, çocuğun çevresindeki kişilerle olan sosyal ilişkilerinde görülebilmektedir. Çeşitli saldırganlık davranışlarını oluşturan tepkilere; tekmeleme, yumruk atma, küçültücü söz söyleme, evden kaçma, hayvanlara değişik şekillerde eziyet etme, eşyalara zarar verme gibi örnekler vermek mümkündür (Uluğtekin,1976). Çağlar (1981)'a göre saldırganlık, düşmanlık, hücum etmek ve imha etmek anlamını taşımakta ve uygun şekilde yönlendirildiği takdirde saldırganlık eğilimi toplum için yapıcı bir enerji ve kuvvet kaynağına dönüştürülebilmektedir. De Rosier (1994) saldırganlığı <çeşitli etkenler sonucu oluşan davranış sapmaları> olarak tanımlayarak güdülenmiş (amaçsız) ve amaçlı saldırganlık olmak üzere iki tür saldırganlığın bulunduğunu ifade etmiştir. Yörükoğlu (1983) cinsel dürtü gibi hayvanda ve insanda doğuştan var olan bir dürtü olarak tanımladığı saldırganlığın bireyin yaşamı için gerekli olduğunu savunmaktadır.

Aşağıda Tablo 1'de, atılgan davranış ve saldırgan davranışların bir tablo içinde genel özeti sunulmuştur (Koroğlu, 2002'den alınmıştır).

2. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada kullanılan Saldırganlık ölçeği R.R. Sears

Tablo 1. Atılğan ve Saldırgan Davranış Özelliği

Atılğan Davranış	Saldırgan Davranış
Davranışı Sergileyen	Davranışı Sergileyen
Başkalarını da göz önünde bulundurarak kendini düşünür	Başkalarını hiçe sayarak kendini düşünür
Kendini iyi ifade eder	Kendini abartılı ifade eder
Amacına ulaşabilir	Başkalarını kırarak amacına ulaşabilir
Kendisi için kendisi, seçim yapar	Başkaları için seçim yapar
Kendine güveni vardır, kendini iyi hisseder	Başkalarını küçümser
Davranış Karşısında Kalan	Davranış Karşısında Kalan
Nerede duracağını bilir	Kendini susturulmuş, bastırılmış küçümsemiş olarak hisseder
Davranışı sergileyene saygı duyar	Kendini kırılmış, aşılanmış hisseder ve savunmaya geçer
Amacına ulaşabilir	Amacına ulaşamaz

tarafından geliştirilmiş Sevda Uluğtekin tarafından 1976 yılında Türkçe'ye uyarlanmıştır. İlkokul düzeyi çocuklarına uygulanabilen bu saldırganlık ölçeğinin 67 maddesi ve 5 alt testi vardır. 5 alt testte 47 madde vardır, 20 madde saldırganlıkla ilgisi olmayan tampon maddelerden oluşur. Yanıt anahtarına göre bazı maddeler için 'aynen böyle düşünüyorum', bazı maddeler için ise 'hiç böyle düşünmüyorum' yanıtlarına 5 puan verilir. Tampon maddeler puanlanmaz.

Araştırmada kullanılan Aile Değerlendirme Ölçeği Epstein, Bolwin ve Bishop tarafından geliştirilmiş, Işıl Bulut (1990) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Ölçek 10 yaş üstü tüm bireylere uygulanabilmektedir. Ölçeğin 60 maddesi ve 7 alt testi vardır. Ölçeğin test tekrar test güvenilirliği .62 ile .90 arasında değişmektedir. Yapılan yapı geçerliliğinde ise boşanma sürecinde olan kadınlara ve normal evliliklerini sürdüren çiftlerden birine uygulanan, ölçek puan ortalamaları arasındaki fark t testinde tüm alt testler için .001 ile .01 arasında anlamlı bulunmuştur.

2.1. Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın temel amacı suç işlemiş ve suç işlememiş çocukların aile ilişkileri ve saldırganlık davranışlarını karşılaştırmak ve çocukları suça iten sosyo-demografik özellikleri ortaya koymaktır. Bu sebeple bu araştırma tarama türünde korelatif bir araştırma türüdür. Araştırmanın evreni Diyarbakır merkezindeki suç işlemiş 12 -16 yaş aralığındaki çocukları kapsamı hedeflenmiştir. Araştırmanın suç işlemiş 50 kişilik örneklem grubu, daha önce suç işlemiş ve Diyar-

bakır 75. yıl Sosyal Hizmetler ve Gençlik Merkezinde eğitim alan çocuklar arasından rasgele seçilmiştir. Bu merkez, Diyarbakır ilinde sokak çocukları ve suça karışmış çocuklara sosyal destek ve eğitim vermek üzere kurulmuş olan Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğüne bağlı bir kurumdur. Suç işlememiş 50 çocuk da Diyarbakır'da farklı sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin çocuklarının eğitim gördüğü Gazi İlköğretim Okulu'nun 6-7. ve 8. sınıflarından rastgele seçilmiştir.

2.2. Verilerin Analizinde Kullanılan İstatistiksel Teknikler

Örnekleme alınan çocukların sosyo-demografik özelliklerini karşılaştırmak için frekans ve yüzdeler hesaplanmış ve örnekleme alınan çocukların ölçeklerden aldıkları puanların ortalamalarını karşılaştırmak amacıyla da çok değişkenli istatistiklerden biri olan Manova tekniği kullanılmıştır.

3. Araştırmanın Bulguları

Araştırmanın bulgularında, örneklem grubunda yer alan, suç işleyen ve suç işlemeyen çocukların sosyo-demografik özellikleri düz tablolarla verilmiştir. Bu tablolarda eğitim durumu, yaş, göç ve sokak çocukluğunun suça etkisi incelenmiştir. Ayrıca suç işleyen ve suç işlemeyen, göç eden ve göç etmeyen ailelerin çocukları ile sokakta çalışan ve sokakta çalışmayan çocukların aile ilişkileri ve saldırganlık davranışları arasındaki ilişkiler Manova tekniği ile analiz edilmiştir.

Tablo 2. Suç İşleyen Çocukların Eğitim Durumunun Dağılımı

Eğitim Durumu	n	%
Okur-yazar değil	13	26,0
İlköğretim terk	30	60,0
İlköğretim mezunu	7	14,0
Toplam	50	100,0

Tablo 2’de görüldüğü gibi suç işleyen çocukların %60’ı ilköğretimini tamamlayamamıştır. %26’sı ise herhangi bir eğitim kurumuna devam etmemiştir ve dolayısıyla okur-yazar değildir. İlköğretimini tamamlayamayanların yüksek oranda olmasının en önemli nedeni, daha sonra da belirtileceği gibi bu çocukların ailelerinin önemli bir kısmının son yıllarda Diyarbakır’a göç etmiş olmasıdır. Göç eden ailelerin bazıları kentte çocuklarının eğitimini devam ettirmemişlerdir. İlköğretimin zorunlu olmasına rağmen çocukların eğitimlerine devam etmemeleri, kırsal kesimde çocuk emeğinden önemli ölçüde yararlanan ailelerin kentte de çocukların çalışmasını beklemelerinden kaynaklanmaktadır. Bu durum sokakta çalışan ya da sokak çocukluğu sorununun da kaynağını oluşturmaktadır.

Tablo 3. Yaş Dağılımı

	Suç İşleyenler		Suç İşlemeyenler	
	n	%	n	%
10-12 yaş	12	24,0	10	20,0
13-14 yaş	30	60,0	33	66,0
15-16 yaş	8	16,0	7	14,0
Toplam	50	100,0	50	100,0

Tabloda görüldüğü gibi suç işleyen çocukların %60’ı 13 ile 14 yaş arasındadır. Örnekleme giren suç işlememiş çocukların da %66’sı 13-14 yaş arasındadır. “Başta İngiltere olmak üzere bir çok Avrupa ülkesinde çocuklarda suç işleme yaşı 14’te yoğunlaşmaktadır. Türkiye’de bu oran bazı çalışmalarda 14 yaş olarak gösterilmektedir” (Yavuzer, 1994:32). Bu çalışmalarda örnekleme giren çocukların yaş dağılımlarının birbirlerine yakın olduğu söylenebilir. Bu yaşların ergenlik dönemine denk gelmesi nedeniyle çocuk suçluluğunun büyük ölçüde ergenlik döneminde or-

taya çıkan bir sorun olduğu görülmektedir. Ergenlik dönemindeki hızlı fiziksel ve ruhsal değişimin bazı çocuklarda sapma davranışına neden olduğu görülmektedir.

Tablo 4. Ailelerin Göç Durumuna İlişkin Dağılım

Diyarbakırda	Suç İşleyenler		Suç İşlemeyenler	
	n	%	n	%
Bulunma Süresi				
Son 1-3 yıldır	6	12,0	-	-
Son 4-6 yıldır	10	20,0	3	0,6
Son 7-9 yıldır	9	18,0	2	0,4
10 ve üzeri	20	40,0	3	0,6
Diyarbakır’da doğanlar	5	10,0	42	84,0
Toplam	50	100,0	50	100,0

Tabloda da görüldüğü gibi suç işleyen ve işlemeyen çocukların ailelerinin göç edip etmediklerine bakıldığında, göç ile suç arasında anlamlı bir ilişki ortaya çıkmaktadır. Suç işleyen çocukların %90’ı son 10 yılda Diyarbakır’a göç etmiş ailelerin çocuklarından oluşmakta iken, suç işlemeyen çocukların ailelerinin %84’ü göç etmeyen grubu oluşturmaktadır. Bu veriler göç eden ailelerin yaşadığı sorunların başında çocukların yetiştirilmesinin geldiğini göstermektedir. Kente göç ile birlikte ailenin çocuklar üzerindeki denetimi azalmaktadır. Buna karşın kentlerde çocukların sosyalizasyonunu sağlayan aile dışındaki kurumlar ya bulunmamaktadır ya da yetersizdir.

Türkiye’nin yoğun göç alan diğer büyük kentleriyle karşılaştırıldığında Diyarbakır’daki kentleşmenin en dikkat çekici yanı, 1950’lerde kırsaldan Diyarbakır kent merkezine doğru başlayan göçle birlikte aynı dönemlerde kentin yerleşik halkı veya kent kökenli ve aynı zamanda kent kültürü sahibi nüfusun da Diyarbakır’dan diğer kentlere doğru bir göç hareketi içinde olmasıdır. Bu eğilim, 1970’lerde en yüksek seviyesine ulaşmıştır. Nitekim kentin sahip olduğu zengin kültürel ve dinsel dokusu bu süreçte değişmeye başlamıştır. Kentin ileri gelenlerinin, yetenekli zanaatkarların ve kentin tarihi dokusu ile bütünleşen öncü isimlerinin, özellikle 1980’lerden sonra diğer kentlere göç etmeleri ile kent, tamamen kırdan gelenlerin “teslim aldığı” bir yerleşim birimi haline gelmeye başlamıştır. Dolayısıyla kente göç edenlerin, İstanbul,

Ankara, İzmir örneğinde olduğu gibi bir kentli kültürle karşılaşma durumları Diyarbakır'da neredeyse imkansız hale gelmiştir. Kırsaldan gelenlerin yeni bir kentli kültür oluşturma durumları ise, ancak kentin sahip olduğu kentli istihdamla mümkün olabilirdi, fakat kentte sanayi sektörünün yeterince gelişmemiş olması bu süreci ortadan kaldırmıştır. Bunun sonucunda kırsal nüfus, hem üretim ilişkilerini hem de kırsal nüfusa özgü davranış ve ilişkileri Diyarbakır'a taşımıştır. Bu durum ise hem kentin kentsel bir kimlik kazanmasını hem de fiziki olarak planlı bir kentin gerçekleştirilmesini ciddi boyutlarda engellemektedir. Buradaki sorunun asıl kaynağı ise, diğer büyük kentlerden farklı olarak bu kente, zorunlu göçün de yoğun bir biçimde yaşanmasıdır. Kabul edileceği gibi zorunlu göç, kentle bütünleşmeyi ve kentleşmeyi engelleyen en önemli faktörlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü bireyler kendilerini hem psikolojik hem de sosyal olarak göçe ve kent yaşamına hazırlamış değildiler. Kentle bütünleşmeyi genel anlamda, kente yeni göç edenlerin kent yaşamına uyum sağlama ve kentin yerleşikleriyle aradaki farkı kapatma süreci olarak tanımlayabiliriz. Fakat kent göçmenleri "marjinal" konuma düştikleri zaman, onlarda kente karşı bir güvensizlik duygusu ortaya çıkmakta ve kentsel değerlere karşı giderek tepkisel bir tutum oluşabilmektedir. Bu nedenlerden dolayı göç günümüzde çocuk suçluluğu üzerinde suça neden olan faktörler içerisinde en önemlilerinden biri olarak ortaya çıkmaktadır.

Suç işlemiş çocuklarla suça karışmayan çocukların saldırganlık ve aile değerlendirme ölçeklerinden aldıkları puanların ortalamalarına ve standart sapmalarına Tablo 5'te yer verilmiştir.

Suç işlemiş ya da suça karışmış çocuklarla suça karışmayan çocukların saldırganlık ve aile değerlendir-

Tablo 5. Suç işlemiş Çocuklarla Suça Karışmayan Çocukların Saldırganlık ve Aile Değerlendirme Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Ortalamalarına ve Standart Sapmaları

	Çocuklar	Ortalama	Std. Sapma	N
Aile	1,00	112,6500	12,16036	50
Değerlendirme	2,00	136,6750	30,14443	50
Ölçeği	Total	124,6625	25,84028	100
	1,00	82,5750	11,72306	50
Saldırganlık	2,00	67,6250	4,93905	50
ölçeği	Total	75,1000	11,68208	100

1,00 Suç işlemiş ya da suça karışmış çocuklar

2,00 Suç işlememiş çocuklar

me ölçeklerinden aldıkları puanların karşılaştırılmasıyla ilgili Manova Sonuçları

Tablo 6 da görüldüğü gibi; Aile Değerlendirme ve Saldırganlık ölçeklerinden alınan puanlar üzerinde yapılan Manova sonuçları, Suç işlemiş yada Suça karışmış çocuklarla suça karışmamış çocukların aile ilişkileri açısından farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır [Wilks Lambada(λ)= 0.512, $F(2, 77)=36.69$, $p<.01$]. Bu bulgu Aile değerlendirme ölçeğinden alınan puanların ve saldırganlık davranışlarının gruba bağlı olarak değiştiğini göstermektedir. Buna göre Aile Değerlendirme Ölçeğinden alınan puanlar, Suç işlemiş yada Suça karışmış çocuklarla suça karışmamış çocuklar açısından anlamlı farklılıklar göstermektedir. [$F(1,78)=21.85$, $p<.01$]. Buna göre suç işlemiş yada suça karışmış çocukların aile ilişkileri suça karışmamış çocuklara göre daha sağlıklıdır. Saldırganlık Ölçeğinden alınan puanlar, Suç işlemiş yada Suça karışmış çocuklarla suça karışmamış çocuklar açısından da anlamlı farklılıklar göstermektedir [$F(1,78)=55.25$, $p<.01$]. Buna göre suç işlemiş yada suça karışmış çocukların saldırgan davranışları suç işlememiş çocuklara göre daha fazladır.

Tablo 6. Aile Değerlendirme ve Saldırganlık Ölçeklerinden Alınan Puanlar Üzerinde Yapılan Manova Sonuçları

Davranışlar	Gruplar	N	x	SS	Sd	F	p
Aile değerlendirme	1.00	50	112.65	12.16	1-78	21,85	.000
	2.00	50	136.68	30.14			
Saldırganlık	1.00	50	82.58	11.72	1-78	55.25	.000
	2.00	50	67.63	4.94			

1,00 Suç işlemiş yada suça karışmış çocuklar

2,00 Suç işlememiş çocuklar

Göç etmiş ve göç etmemiş ailelerden gelen çocukların saldırganlık ve aile değerlendirme ölçeklerinden aldıkları puanların ortalamalarına ve standart sapmalarına Tablo 7’de yer verilmiştir.

Tablo 7. Göç Eden ve Göç Etmeyen Ailelerin Çocuklarının Saldırganlık ve Aile Değerlendirme Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Karşılaştırılmasıyla İlgili Manova Sonuçları

	Çocuklar	Ortalama	Std. Sapma	N
Aile	1,00	121.19	19.69	42
Değerlendirme	2,00	126.43	28.48	58
Ölçeği	Total	124.66	25.84	100
	1,00	80.48	13.03	42
Saldırganlık	2,00	72.36	9.98	58
ölçeği	Total	75.10	11.68	100

1,00 Göç eden ailelerin çocukları

2,00 Göç etmeyen ailelerin çocukları

saldırganlık ölçeğinden alınan puanlar, ailesi göç etmiş çocuklarla ailesi göç etmemiş çocuklar açısından anlamlı farklılıklar göstermektedir. Buna göre ailesi göç eden çocukların, ailesi göç etmeyen çocuklara göre daha saldırgan eğilimlere sahip olduğu söylenebilir. Aile değerlendirme ölçeğinden alınan puanlar ailesi göç etmiş çocuklarla ailesi göç etmemiş çocuklar açısından oluşan fark anlamlı bulunmamıştır [$F(1,78)=0.74, p>.01$].

Sokakta çalışan ve sokakta çalışmayan çocukların suç işleme oranlarının karşılaştırılması Tablo 9’da gösterilmektedir.

Çocuğun okul yaşamı sırasında ya da ilkokulu bitirdikten sonra, ergenliğin başında sokakta çalışması toplumsallaşmanın eksik ve hatalı olmasına yol açabilir. Zamanının büyük kısmını ya da tamamını sokakta geçiren çocukların potansiyel suç grubunu oluştur-

Tablo 8. Aile Değerlendirme ve Saldırganlık Ölçeklerinden Alınan Puanlar Üzerinde Yapılan Manova Sonuçları

Davranışlar	Gruplar	N	x	SS	Sd	F	p
Aile değerlendirme	1.00	42	121.19	19.69	1-78	.74	.394
	2.00	58	126.43	28.48			
Saldırganlık	1.00	42	80.48	13.03	1-78	9.59	.003
	2.00	58	72,36	9,98			

1,00 Göç eden ailelerin çocukları

2,00 Göç etmeyen ailelerin çocukları

Tablo 8’de görüldüğü gibi; Aile Değerlendirme ve Saldırganlık ölçeklerinden alınan puanlar üzerinde yapılan Manova sonuçları, göç eden ve göç etmeyen ailelerden gelen çocukların aile değerlendirme ve saldırganlık ölçeklerinden alınan puanlar arasındaki farkın anlamlı olduğunu ortaya koymaktadır [Wilks Lambada(λ)= 0.890, $F(2, 77)=4.74, p<.05$]. Bu bulgu, Aile değerlendirme ve saldırganlık ölçeğinden alınan puanlarından oluşan doğrusal bileşenden elde edilebilecek puanların çocukların ailelerinin göç etme durumuna bağlı olarak değiştiğini gösterir. Aile değerlendirme ve saldırganlık ölçeklerinden alınan puanlara ilişkin ortalama ve standart sapma değerleri ile çocukların ailelerinin göç etme durumuna göre faktör bazında yapılan tek yönlü anova sonuçları Tablo 8’de gösterilmiştir. Bu bulgu saldırganlık ölçeğinden alınan puanların gruba bağlı olarak değiştiğini göstermektedir [$F(1,78)=9.59, p<.01$]. Buna göre

Tablo 9 Sokakta Çalışma Durumuna İlişkin Dağılım

	Suç İşleyenler		Suç İşlemeyenler	
	n	%	n	%
Sokakta çalışanlar	34	68,0	8	16,0
Sokakta çalışmayanlar	16	32,0	42	84,0
Toplam	50	100,0	50	100,0

duğu bilinmektedir. Sokakta simit satarak, ayakkabı boyayarak, kavşaklarda araba camı silerek yaşamlarını sürdürmeye çalışan bu çocuklarda giderek uyuşturucu kullanma eğilimleri artmaktadır. Kentin belli yerlerinde kümelenen sokak çocuklarının önemli bir kısmının; bali, tiner, hap gibi çeşitli uyuşturucu maddeler kullandıkları ve giderek bu grupların sayısının çoğaldığı, artık herkes tarafından görülebilmektedir.

Tablo 9'da görüldüğü gibi suç işleyen çocukların %68'i sokakta çalışmaktadır. Bu bağlamda sokakta çalışan çocukların ya da sokak çocuklarının, çocuk suçluluğunda potansiyel grubu oluşturduğu görülmektedir.

Sokakta çalışan ve sokakta çalışmayan çocukların saldırganlık ve aile değerlendirme ölçeklerinden aldıkları puanların ortalamalarına ve standart sapmalarına Tablo 10'da yer verilmiştir.

Tablo 10. Sokakta Çalışan ve Sokakta Çalışmayan Çocukların Saldırganlık ve Aile Değerlendirme Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Karşılaştırılmasıyla İlgili Manova Sonuçları

	Çocuklar	Ortalama	Std. Sapma	N
Aile	1,00	112.54	12.73	33
Değerlendirme	2,00	131.19	28.71	67
Ölçeği	Total	124.66	25.84	100
	1,00	81.21	12.20	33
Saldırganlık	2,00	71.81	10.05	67
ölçeği	Total	75.10	11.68	100

1,00 Sokakta çalışan çocuklar

2,00 Sokakta çalışmayan çocuklar

leri ile çocukların sokakta çalışıp çalışmamlarına göre faktör bazında yapılan tek yönlü Manova sonuçları Tablo 10'da gösterilmiştir. Bu bulgu saldırganlık ölçeğinden alınan puanların gruba bağlı olarak değiştiğini göstermektedir [F(1,78)=10.65, p<.05]. Buna göre saldırganlık ölçeğinden alınan puanlar, çocukların sokakta çalışıp çalışmadıklarına göre anlamlı farklılıklar göstermektedir. Buna göre sokakta çalışan çocukların sokakta çalışmayan çocuklara göre daha saldırgan eğilimlere sahip olduğu söylenebilir. Aile değerlendirme ölçeğinden alınan puanlar da gruba bağlı olarak değişiklik göstermektedir [F(1,78)=13.69, p>.01]. Buna göre Aile Değerlendirme ölçeğinden alınan puanlar, çocukların sokakta çalışıp çalışmadıklarına göre anlamlı farklılıklar göstermektedir. Buna göre sokakta çalışan çocuklar sokakta çalışmayan çocuklara göre aile ilişkilerini daha sağlıklı olarak algılamaktadırlar.

SONUÇ

Türkiye'de son yıllarda yapılan çalışmalarda bütün toplumsal sorunların temelinde yatan en önemli sebebin göç olduğu görülmektedir. Göçün sebep oldu-

Tablo11. Aile Değerlendirme ve Saldırganlık Ölçeklerinden Alınan Puanlar Üzerinde Yapılan Manova Sonuçları

Davranışlar	Gruplar	N	x	SS	Sd	F	p
Aile değerlendirme	1.00	33	112.54	12.73	1-78	13,69	.000
	2.00	67	131.19	28.71			
Saldırganlık	1.00	33	81.21	12.20	1-78	10,65	.002
	2.00	67	75,10	10,05			

1,00 Sokakta çalışan çocuklar

2,00 Sokakta çalışmayan çocuklar

Tablo 11'de görüldüğü gibi; Aile Değerlendirme ve Saldırganlık ölçeklerinden alınan puanlar üzerinde yapılan Manova sonuçları, sokakta çalışan ve sokakta çalışmayan çocukların, aile değerlendirme ve saldırganlık ölçeklerinden alınan puanlar arasındaki farkın anlamlı olduğunu ortaya koymaktadır [Wilks Lambada(λ)= 0.797, F(2, 77)=9,82, p<.01]. Bu bulgu Aile değerlendirme ve saldırganlık ölçeğinden alınan puanlarından oluşan doğrusal bileşenden elde edilebilecek puanların çocukların sokakta çalışıp çalışmadıklarına bağlı olarak değiştiğini gösterir. Aile değerlendirme ve saldırganlık ölçeklerinden alınan puanlara ilişkin ortalama ve standart sapma değer-

ğu bu toplumsal sorunların en yoğun yaşandığı kentlerin başında Diyarbakır gelmektedir. Diyarbakır'da 1970'lerde hızlanan kentleşme sürecine 1980'lerin ikinci yarısında 'zorunlu göç' olgusunun da eklenmesiyle kent büyük oranda kırsal kesimden gelen nüfusun biriktiği alana dönüşmüştür. Başka bir deyişle Diyarbakır'da kentleşme sosyo-ekonomik bir dönüşümden çok, demografik bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Genelde Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde, özelde ise Diyarbakır ili kırsalında göç hareketleri genellikle Çukurova yöresine ve Türkiye'nin diğer Batı kentleri-

ne yönelirken; zorunlu göç ile birlikte göç hareketlerinin yönü değişmiş, zorunlu göçe maruz kalanlar çoğunlukla kendilerine en yakın kente yerleşmişlerdir. Zorunlu göçle kente yerleşenlerde geriye dönme beklentisi sürekli olarak var olduğu için ve göçe hazır olmamaları nedeniyle kenti benimseme, kentle bütünleşme eğilimleri gönüllü göç edenlere göre daha az olmaktadır.

Araştırmanın bulgularına baktığımızda, suç işleyen çocukların %90'ının ailelerinin son on yıl içerisinde Diyarbakır'a göç etmiş oldukları görülmektedir. Formal ve enformel sektörün yeterince gelişmediği Diyarbakır gibi kentlere özellikle zorunlu göç sonucu yerleşen aileler, büyük oranda iş piyasası dışında kalmış ve kırsal kesimdeki ekonomik durumlarına göre daha da yoksullaşmışlardır. Bu ailelerdeki ortalama çocuk sayısının da yüksek olması nedeniyle aileler çocuklarının sokakta çalışmasını teşvik eder duruma gelmiş buna bağlı olarak çocuklar aile ilişkilerini sağlıklı olarak algılamaya başlamışlardır.

Çocuk suçluluğunda özellikle aile içi ilişkilerin rolü hemen hemen bütün çalışmalarda vurgulanmaktadır. Aile "bireyin en yakın olduğu ve toplumsallaşma süreci içinde birey üzerinde en etkili olan toplumsal grup" olarak tanımlayabiliriz Çocuk, ilk ve en yakın çevresi olan aileden oldukça yoğun bir biçimde etkilenir. Fiziksel psikolojik gereksinimlerin yanında, aile ortamı çocuk için vazgeçilmez olan güvenlik ve sevgi gereksinimlerini de karşılar. Bunun yanında aile ortamını oluşturan diğer bireylerin özellikle de anne ve babanın hem evliliğin getireceği sorumlulukları karşılayabilecek kadar olgun hem de çocuklar için birer model olabilecek yetkinlikte olması gerekir.

Uyguladığımız 'Aile Değerlendirme Ölçeği' ve 'Saldırganlık Ölçeği'ne göre sokakta çalışan çocukların, sokakta çalışmayan çocuklara göre daha saldırgan eğilimlere sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Son dönemlerde kap-kaç, gasp ve hırsızlık gibi Türkiye gündemini meşgul eden suçlardaki büyük artışın kökeninde göç ve buna bağlı olarak ortaya çıkan 'sokakta çalışan çocuklar' ya da 'sokak çocukluğu' sorunu yatmaktadır.

KAYNAKÇA

- ATAUZ, Sevil (2001), "Sokak Çocukları Grup Çalışması Sunuş Bildirisi", **Sosyal Hizmet Sempozyumu**, 20-21-22 Ekim 1999, Diyarbakır , T.C. Başbakanlık GAP Böl. Kal. İdaresi Başk. Ve H.Ü. Sos. Hiz. Yüksekokulu Yayını.
- BULUT, Işıl (1990), **Aile Değerlendirme Ölçeği El Kitabı**. Ankara: Özgüzelış Matbaası.
- ÇAĞLAR, D. (1981), **Uyumsuz Çocuklar ve Eğitimi**, İkinci Basım, A.Ü. Eğitim Fak.Yayınları, 103. A.Ü. Basımevi, Ankara.
- DE ROSIER (1994), Grup Social Content and Children's Agressive Behavior.Child Development,65.
- ERKAN, Rüstem, (2002), "GAP Bölgesinde Nüfus Hareketleri ve Göç," GAP Yöresinde Nüfus, Çevre ve Kalkınma Konferansı, **Türkiye Çevre Vakfı Yayını**, Ankara.
- FICHTER, Joseph, (1990), **Sosyoloji Nedir?** Çev. Nilgün Çelebi, Selçuk Üniversitesi Yayınları, Konya.
- GIBBONS,Don C. (1970), **Delinquent Behaviour**, Prentice-Hall Inc, New Jersey.
- GIDDENS, Anthony (2000) **Sosyoloji**, Yayına Haz. Hüseyin ÖZEL, Cemal GÜZEL, Ayraç Yayınevi, Ankara.
- GÜREL; Sümer, (2001), "Türkiye'de Göç ve Bütünleşme Sorunsalı", **21. Yüzyılın Karşısında Kent ve İnsan**, Yayına Hazırlayan: Firdevs Gümüşçüoğlu, Bağlam Yayınları, İstanbul.
- HANCI, Hamit (1999), Çocuk Suçluluğuna Yol Açan Sosyal Bir Yara, İç Göçler Ve Çarpık Kentleşme. (www.med.ege.edu.tr).
- İÇLİ, Tülin Günşen (2004), **Kriminoloji**, Martı Kitap ve Yayınevi, Ankara.
- İÇDUYGU; A., Ünalın, T, (1998), "Türkiye'de İç Göç: Sorunsal Alanları ve Araştırma Yöntemleri" **Türkiye'de İç Göç**, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.
- KARTAL, S. Kemal, (1978), **Kentleşme ve İnsan**, TODAİE Yayınları, Yayın No: 175, Ankara.
- KİEDROWSKI, John (1998), **Development and Crime**. International Development Information Centre
- KÖROĞLU, Ertuğrul (2002), Atılınlık Nedir?; **Güncel Psikoloji Dergisi**, HYB yayıncılık, Cilt:3, Sayı:2. Ankara.
- KÜÇÜKKARACA, Nilgün (2001), **Göç ve Çalışan Çocuklar: Diyarbakır'da Çalışan Çocuklar**, Sosyal Hizmet Sempozyumu, 20-22 Ekim Diyarbakır
- ÖZER, İnan (2004), **Kentleşme, Kentleşme ve Kentsel Değişme**, Ekin Kitabevi, Bursa.

ÖZKALP, Enver, (1990), **Sosyolojiye Giriş**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.

TEEVAN, James J, HEWITT, W. E., (1998), **Introduction to Sociology**, Prentice Hall Allyn and Bacon Canada Scarborough, Ontario, 1998.

ULUĞTEKİN, Sevda (1984), "Çocuk Yetiştirme Yöntemleri açısından Ana-Baba Çocuk İlişkileri". H.Ü. **Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Dergisi**: 21-69, Ankara.

YAVUZER, Haluk (1994), **Çocuk ve Suç**, Remzi Kitapevi, İstanbul.

YÖRÜKOĞLU, A. (1983), **Çocuk Ruh Sağlığı**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.